

ГРУПНАТА ФОРМА НА РАБОТА ВО НАСТАВАТА ПО ИСТОРИЈА

Вовед

Денес во современото училиште за организирање на современа настава по сите предмети, па и во наставата по историја се применуваат најразлични организациони форми на работа. Имајќи ги предвид целите и задачите на наставната програма по историја, како и условите за работа во секое училиште, од нашите сознанија од непосредните стручни увиди може да се констатира дека главно се користи фронталната форма на работа, која всушност претставува директно работење на наставникот со сите ученици. При ваквата форма на организирање на наставата само по себе се јавуваат многубројни недостатоци и тоа:

- немање можност ученикот сам критички да размислува;
- не може да дојде до напредување на учениците, а особено на просечните;

- учениците се поставуваат во пасивен однос.

Токму поради тоа, тргнувајќи од дидактички аспект не е оправдано во наставата по историја да се користи само фронталната форма, туку наставниците треба да применуваат и други форми преку кои учениците ќе дојдат до нови сознанија, до активна настава. Освен фронталната форма на работа, во наставата по историја треба да се користат и групната форма, индивидуализираната настава, програмираната настава, работата во парови и слично.

Вовед во групната форма

Во организацијата на наставата и во групата на општо-дидактички проблеми посебно место имаат наставните форми. Со текот на времето тие се менувале и разликувале, преку поединечната работа на учениците, позната од најстарите почетоци па сè до современите форми на работа.

Групната форма се јавува како новитет во подоцнежната дидактика и таа претставува најмлада форма на работа која се применувала најпрвин во Америка и Европа. За првпат во Европа е употребена во Германија од педагогот Херман Лиц, но значајни се уште Васбурн и Петерсен кои воведуваат новитет, ставајќи акцент на идејата на заедничкото.

Основно и значајно во групната форма на работа е образовниот ефект на поединецот. Но, целта во групната работа не се постигнува ако класот се подели на помали групи во кои поединецот ќе работи сам за себе. Предноста на групата ќе биде ако се работи колективно и ако секоја задача произлезе од колективот и сите резултати се во колективот. Факт е дека поединецот може поактивно да учествува во групата, ако постои поголема меѓусебна помош и поврзаност во извршувањето на поставените задачи.

Во наставата по историја групната форма на работа има посебно место и значење, пред сè поради големиот број содржини кои можат да се прилагодат кон таквата работа. Групната форма на работа во наставата по историја нуди поголеми предности. Преку оваа форма се овозможува:

- стекнување пошироки знаења за историските настани;
- поголеми индивидуални активности и ставање во целосна функција на интелектуалните способности;
- поголема соработка, заедничко другарство и колективна работа;
- непосредно стекнување на пошироки историски знаења и развивање на историско критичко мислење, со посебен акцент на откривањето на причинско-последичните врски и односи.

За нејзино успешно организирање, потребно е наставникот уште во годишното планирање на материјалот да определи кои содржини во текот на годината ќе ги обработи со ваква форма на работа, кога ќе се обработат, која литература, наставни и нагледни средства и помагала ќе ги користи.

Составување на групите

Современото организирање на групната форма на работа претставува значајна иновација и форма на активна работа каде што учениците ја развиваат својата мисловна активност и комуникативна способност.

Бројот на учениците во групите може да биде различен. Поголем број дидактичари препорачуваат бројот на учениците во групите да не биде поголем од 5-6 (сигурно тоа во голема мера ќе зависи и од бројот на учениците во одделението).

Во секоја група се определува водач-известувач, кој ќе биде задолжен за организирање на работата во групата, а истовремено ќе известува за резултатите од работата.

Моделирање на групите

При составувањето т.е. обликувањето на групите се користат најразлични критериуми. Така, според содржината на работата, доколку нас-

тавникот повремено ја користи групната форма на работа, може да се формираат еднократни или повремени групи кои се спонтани или дирижирани за извршување на некоја поставена задача т.е. наставна содржина. Откако ќе се реализира наставната содржина, таквата група се расформира.

Константни или постојани групи се оние кои работат во текот на целата година и реализираат поголем број наставни содржини.

Според начинот на формирање на групата тие можат да бидат:

- определени - наставникот сам ги формира групите,
- по сопствен избор, кога учениците самостојно избираат во која група ќе работат и
- комбиниран начин.

Кога наставникот сам ги формира групите тогаш критериум на групата може да биде:

- според местото каде што седат учениците,
- според нивото на знаење,
- според тежината на наставната содржина.

Кога учениците самостојно избираат, тогаш критериум на групата може да биде:

- според другарувањето,
- според слободен избор и
- според својот интерес кон наставната содржина.

Фази на активностите во групата

а) Воведен дел

- запознавање со темата и
- поделба на задачите.

Најпрвин, наставникот како организатор на наставниот процес ги запознава учениците со наставната тема т.е. со конкретните задачи кои учениците самостојно ќе ги работат по групите. Паралелно со информациите, наставникот на учениците им ја објаснува техниката на работа, употребата на различни извори - литература и начинот на известување на резултатите.

Секоја група добива задача која би требало да биде однапред испишана на лист хартија кој ќе се подели по групите. Тоа се таканаречени наставни листови или работни налози.

б) Дел на самостојно истражување

Со оглед на тоа што се извршени основните подготовки, секоја од групите пристапува кон самостојна работа која во основа има истражувачки елементи. Би требало во рамките на групата да се изврши внатрешна поделба на работата така што секој член ќе добие конкретна задача, а не еден да работи, а друг да биде пасивен. Работата треба да биде

заедничка, преку договори и консултации да се коментираат постапките, но сепак не толку гласно за да не им се пречи на другите. Наставникот за време на работата ги надгледува групите, ја контролира работата, дава насоки, советува, поттикнува, дава забелешки.

Секоја група добива задача која наставникот однапред ја поставил. Таа задача може да биде иста за сите групи што придонесува да дојде до натпревар меѓу групите за задачата поквалитетно да се изврши. Задачите можат да бидат и диференцирани така што секоја група решава дел од заедничката задача. Секоја група известува за извршената задача, а резултатите од работењето се систематизираат во целина.

в) Дел на презентирање на резултатите

- одговорниот од групата или известувачите поднесуваат извештај,
- извештаите се запомнуваат и корегираат,
- значајните настани учениците ги запишуваат.

По завршената работа известувачот од групата или повеќе ученици ги презентираат резултатите од своето работење. Притоа секој што изложува, чувствува мотивираност, совесност и одговорност за сопствената извршена задача. По известувањето повторно се пристапува на заедничкото, т.е. кон фронтална работа со цел да дојде до систематизирање на резултатите.

г) Завршен дел

Во овој дел се врши репродукција на наставната содржина и им се поставуваат прашања на оние што не учествуваат при нивното решавање. Наставникот во тој дел поттикнува на дополнителен разговор, а учениците ги изнесуваат своите забелешки за наставните содржини. На крајот се дава оценка за работата и домашна задача.

Предноста и недостатоците на групната форма на работа

Групната форма како современа наставна работа има свои позитивности и извесни недостатоци.

Основно во нејзината работа е тоа што носители на главниот дел се учениците. Тие се во непосреден и директен однос со наставната содржина, со изворите-литературата од која учат. Токму поради тоа и нивната активна работа е основна претпоставка за успех.

Предноста е во тоа што учениците секогаш се во меѓусебна директна соработка и преку непосредната работа кај нив се формира работна способност, тие се во постојано движење - истражување за што е потребно и поголемо физичко движење што само по себе "освежува".

Од психилошки аспект, работата во групата одговара на ученици од таа возраст кои се во фаза на нивниот развој. Поединечното и колективното работење може да биде причина и во слободното време учениците да се групираат поради заеднички активности (спорт, игра или сл.).

Преку самостојното работење се стекнуваат навики, самоверба, свесно и обмислено планирање на работата со добро организирана основа.

Но, во групната форма на работа се чувствуваат и слабости-недостатоци. Учениците често можат да талкаат во работата, доколку недостасува директно објаснување и раководење од наставникот, ако учениците не се упатени да го разликуваат важното од неважното, да ги опишуваат историските настани и процеси.

За успешна работа при групната форма се потребни и објективни услови, пред сè помал број ученици, училиште опремено со потребна литература, современи нагледни и наставни средства, доволно простор за разместување на групите, подготвеност на наставникот за групна форма на работа.

Пример на реализација на наставен час по историја преку групна форма на работа

Наставна тема: Македонија во Втората светска војна

Наставна единица: Создавање на Македонската национална држава

Општение: VIII

Тип на часот: Специјализирана училница

Наставни форми и методи: Групна форма на работа, фронтална и индивидуална, т.е. оспособување на учениците за самостојно учење по пат на откривање.

Методи: Комбинирана монолошка, дијалогска, демонстративна, илустративна.

НАСТАВНИ И НАГЛЕДНИ СРЕДСТВА:

Карти: Поделба на Македонија - изработена од историската секција, Република Македонија - географска карта,

Решенијата на АСНОМ (графофолија),

Прокламација на македонскиот народ (графофолија).

Технички наставни средства: графоскоп, дијафилм.

Цели и задачи на часот:

а) Образовни:

Учениците пошироко да се запознаат со создавањето на новите органи на народната власт во текот на НОВ, со свикнувањето и

одржувањето на Антифашистичкото собрание на народно ослободување на Македонија (АСНОМ), со остварувањето на идеите за создавање на сопствена македонска држава и формирањето на првата македонска влада.

б) Воспитни:

Кај учениците да поттикнеме објективност, јасност и љубов за вистината и фактите за тешкиот историски пат на македонскиот народ и народностите до извојување на сопствена држава, за жртвите и вербата во својата иднина, за градењето на вистинска демократска земја која се афирмира како мирољубива, отворена и граѓанска држава.

в) Функционални:

Покрај образовно-воспитните задачи, се реализираат и функционалните кои имат за цел да развијат способности и многубројни активности кај учениците. Развиваат интерес кон следење на континуитетот на народноослободителната војна, кон проблемско мислење, да ги мотивираат учениците во слободните активности да собираат материјал и на историската секција да го систематизираат и изложат.

г) Корелација:

Со предметот мајчин јазик кога се користат предзнаењата добиени од учениците од писмената вежба на тема “Република Македонија, независна и суверена држава”

Во соработка со ликовната секција се организира изложба во училиштето на тема: “Востанието во Македонија и конституирањето на државата”.

Подготовка на учениците

Секоја ученичка група добива потребна литература со која ќе се служи за подготвување на делот од задачата. Наставникот врши избор на литературата, посочува од каде до каде ќе се користи, на што повеќе да обрне внимание итн.

Секоја од групите добива работна задача - наставни ливчиња и тоа:

Наставно ливче бр.1

Прва група

Создавање на НОО

Прв ученик: Каде се создавале органите на народната власт?

Втор ученик: Која беше задачата на НОО?

Трет ученик: Кога најмасовно се создавале НОО?

Наставно ливче бр. 2

Втора група

Првото заседание на АСНОМ

Прв ученик: Свикување на Првото заседание на АСНОМ.

Втор ученик: Иницијативниот одбор и неговата задача.

Трет ученик: Каде се одржа Првото заседание на АСНОМ-учесници?

Наставно ливче бр. 3

Трета група

Одржување на првото заседание на АСНОМ

Прв ученик: Решенија на АСНОМ.

Втор ученик: Конституирање на највисоките органи на власта.

Трет ученик: Значењето на АСНОМ.

Наставно ливче бр. 4

Четврта група

**Формирање на Првата влада на
Демократска Федерална Македонија**

Прв ученик: Формирање на владата.

Втор ученик: Третото заседание на АСНОМ.

Трет ученик: Значењето и натамошниот развој на македонската држава.

Артикулација на часот

а) Воведен дел:

Во воведниот дел на часот се поставуваат прашања кои се во непосредна поврзаност и претставуваат база за надградба на реализацијата на главниот дел на часот и откривање на целта:

- Која беше улогата на КПЈ во Македонија и кога е прогласен денот на востанието на македонскиот народ?

- Кога и каде се одржал првиот состанок на ЦК КПМ и што било решено?

- Кои се најзначајните одлуки на Преспанското советување на ЦК КПМ?

б) Главен дел:

Во почетокот на овој дел на часот наставникот ги известува учениците дека ќе се работи преку групната форма, со нагласување дека овој час е посветен на значаен миг од историјата на македонскиот народ - АСНОМ, преку кој се остварија вековните, идеали на Илинденската епопеја и Крушевската република и дека денешна Република Македонија е уште една потврда на вековните желби, стремежи и идеали на маке-

донскиот народ во борбата за сопствена држава.

По извршената задача одговорниот известувач поднесува извештај:

Прва група

Прв ученик: Со почетокот на оруженото востание во Македонија во текот на НОВ започнале да се создаваат новите органи на народната власт. Тие најпрвин се создавале на окупираната територија како илегални и привремени органи. Неможејќи да ја вршат функцијата на легална власт, во почетокот никнувале под разни имиња - одбори на народна помош, народноослободителен фронт и сл. Со создавањето на слободната територија стануваат постојани органи на власта. Во текот на своето постоење НОО извршувале најразлични задачи.

Втор ученик: Основна задача на НОО била да собираат храна, облека, оружје и други средства за борба. Да ги опфатат различните слоеви на народот, да ги мобилизираат масите на една широка антифашистичка основа. Независно од ~~имењата~~ имињата, тие биле првите нукулци на демократската власт и извршувајќи ги поставените задачи, по ослободувањето на одделни територии од окупаторот се преорганизирале во органи на народната власт, односно во народноослободителни одбори.

Трет ученик: Народноослободителните одбори најмасовно се создавале во 1943 година. Кога есента 1943 година во Македонија многу краевци станале слободна територија, а особено во западниот дел на Македонија, се формирале НОО од сите видови. Се формирале месни (селски), општински и околиски НОО. Така околискиот НОО за Кичево се формирал на заедничката конференција од 26 септември 1943 година на која присуствувале претставници од Кичево, Дебар, Гостивар, Тетово и Струга. Народноослободителни одбори се создале и на слободната територија во Тиквешко и Кумановско.

Втора група

Прв ученик: Воените и политичките успеси постигнати во текот на 1943 година, развојот на органите на народната власт ширум целата територија на Македонија придонесоа да се пристапи кон подготовки за создавање на Антифашистичко собрание на народното ослободување на Македонија (АСНОМ) со цел неопходно прогласување на новата македонска држава.

За таа цел, во првата половина на месец ноември 1943 година се формирал Иницијативен одбор за свикнување на АСНОМ.

Втор ученик: Иницијативниот одбор во почетокот имал помал број членови, а веќе во 1944 година се зголемил на 22 члена. Тој бил највисок орган кој, покрај подготовките за свикување на АСНОМ имал и други задолженија. Во писмото на Иницијативниот одбор од 14 март 1944 година се истакнува дека борбата на македонскиот народ е дојдена до таков степен што наложува поорганизирана изградба на новата народна власт. Иницијативниот одбор имал задача да организира што повеќе НОО, да се избераат претставници за првото заседание на АСНОМ, да ги подготви документите за АСНОМ и друго.

Трет ученик: По едногодишни подготовки, Првото заседание на АСНОМ се одржало на 2 август 1944 година во манастирот Св. Прохор Пчињски кај Куманово. Од избраните 116 претставници - делегати присуствувале поголем број. Одделни делегати не успеале да стигнат поради условите на теренот и пречки од непријателот. Покрај избраните делегати, присуствувале и претставници на Врховниот штаб, шефовите на англиската и американската воена мисија. Иницијативниот одбор за свикување на АСНОМ поднел извештај, а биле читани и реферати во кои се прикажувале успехите во борбата и потребите да се прогласи новата македонска држава со свои органи на власта.

Трета група

Прв ученик: На Првото заседание на АСНОМ се донесени повеќе решенија кои имале големо историско значење. Така, АСНОМ се конституира во врховно, законодавно и исполнително народно претставничко тело и највисок орган на државната власт. Тоа е основоположнички и конститутивен акт за создавање и прогласување на македонската држава, со суверена волја и право на самоопределување. Во таа смисла се донеле:

- Декларација на АСНОМ за основните права на граѓаните во демократска Македонија, со што се овозможува еднаквост и рамноправност без оглед на пол, раса, вероисповед.

- Решение на АСНОМ со кое македонскиот јазик е прогласен за службен јазик во македонската држава, со што се потврди идентитетот на македонскиот народ како носител на суверенитетот.

- Решение на АСНОМ за прогласување на Илинден - 2 август за народен државен празник, со што се даде почит на историјата на македонскиот народ.

- Решение на АСНОМ за оддавање признание и благодарност на народноослободителната војска.

Втор ученик: На Првото заседание на АСНОМ се избрале највисоки органи на власта. Бил избран Президиум и неколку поверенства. Како претседател на Президиумот, а воедно и прв претседател бил избран Методија Андонов-Ченто, а биле избрани и двајца потпретседатели (Панко Брашнаров и Маце Чучков).

Трет ученик: Првото заседание на АСНОМ имало големо историско значење за продолжувањето на борбата на македонскиот народ и народностите (националностите). Тоа одиграло голема улога во создавањето нови органи на власта. Одлуките на АСНОМ претставуваа остварување на идеалите на илинденската епопеја и Крушевската република и уште една потврда на вековните борби и стремежи на македонскиот народ за сопствена држава, еден континуиран процес на народното будење и зреење на народната самосвест. На неговото прво заседание се донесени решенија од крупно значење, а особено за развојот на воспитно-образовната дејност.

Четврта група

Прв ученик: На Првото заседание на АСНОМ не постоеја услови да се формира влада на Македонија што беше предвидено со решенијата на АСНОМ. Тогаш беше конституиран како орган кој имаше улога на законодавно и извршно тело, односно имаше функции на влада.

Втор ученик: Конституирањето на првата влада на Демократска Федерална Македонија беше на 16 април 1945 година на Третото заседание на АСНОМ, одржано во Скопје.

Трет ученик: Со конституирањето на првата влада се создаде можност за натамошен развој на македонската држава. Владата почна со активности, пред сè со обновување и изградба на земјата, воведување на разни форми како што беа национализација, аграрна реформа, колонизација и оживотворување на стопанството. Сето тоа беше направено со цел да се овозможи натамошен развој на Македонија.

в) Завршен дел:

Во овој дел на часот се врши репродукција на нивната содржина. Со поставување прашања по логичките целини се систематизираат, воопштуваат и проверуваат стекнатите знаења.

Учениците го препишуваат презентираниот материјал на наставната единица прикажан на графофолија.

ЛИТЕРАТУРА:

- Владимир Пољак, Наставни системи, ПКЗ, Загреб 1977.
- Никола Барик, Облици на работа во наставата и можност за индивидуализација, Живот и школа, бр.3-4, 1980.
- Петар Мандиќ, Иновации во наставата, "Светлост", Сараево 1977.
- Д-р Поткоњак и П.Шимлеша, Педагошка енциклопедија ,1/2, 1989.
- Ѓ.Лекиќ, Активност у настави, Београд, 1965.
- Владимир Пољак, Дидактика, Загреб, 1988.
- Милутин Перовиќ, Методика наставе историје, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 1995.
- М-р Марко Стевановиќ, Иновације у наставној пракси, "Просветни преглед", Београд, 1982.